

Sandens växter

Böljande fält av sandvita eller gula hedblomster, doften av ljuvlig sandnejlika eller aromatisk timjan. Surren av bin och humlor som flyger från blomma till blomma. Växtligheten på sandiga marker är stärkande för många sinnen! I den här foldern får du lära dig mer om sandmarkernas mångfald av växter.

Att leva i sand

Den som gått barfota på en solig sandstrand vet att sand kan bli väldigt varm. Därtill är sandiga jordar näringsfattiga och dåliga på att hålla vatten. Hårda vindar kan dessutom sätta sanden i rörelse. Att leva i sand kan med andra ord vara en tuff utmaning. Trots det finns en stor artrikedom på sandiga marker. En del av sandmarkens gräs och örter är allmänna och förekommer även i andra miljöer, men många är starkt specialiserade.

Gräs och örter på sandig mark

Anpassningarna för att stå ut med värme och torka är många och sinnrika bland sandmarkernas växter. Vissa har ludna eller smala, styva blad för att inte torka ut. Många sandmarksspecialister är ettåriga. De blommar ofta tidigt, innan sommarens värmeböljor, och producerar mängder av fröer. För dessa växter är det livsviktigt med bar sand eftersom fröna inte kan gro om växttäckningen är för tät.

De sandiga markernas historia

Förr i tiden var det liv och rörelse på våra sandmarker året om. Där gick djur och betade och hit kom bönderna för att hämta ved och virke, grästorv, sand och tång. För att förbättra betet brändes marken med jämna mellanrum. Ibland plöjde man upp tillfälliga åkrar som kunde odlas ett par år. Aktiviteterna på sandmarkerna har varit många och i 1700-1800-talets sandmarker fanns därför gott om öppen sand och ett rikt växt- och djurliv.

Där markerna brukades alltför intensivt blev sandflykt ett problem. På 1800-talet började man därför plantera tallskog och "sandgräs" för att binda sanden. Sedan dess har många av de forna öppna sandhedarna också ersatts av åkrar och fritidshusbebyggelse.

Hoten mot blomsterprakten

Idag finns det ont om öppna, torra och blomrika gräsmarker. På många öppna sandmarker har antalet betesdjur blivit allt färre och fiske, tångtåkt och andra aktiviteter som tidigare pågick längs kusterna har upphört. Marken har också fått ett önskat tillskott av kväve från luften. Öppna sandfält och sanddyner växer därför igen och de konkurrenssvaga växterna trängs undan av högväxta gräs, örter, sly och buskar.

Gårdby sandhed på Öland – en av landets mest artrika sandmiljöer. Sandheden är känd för rariteter som tofsäxing, ljungögontröst, backsilja, sandtimotej, toppjungfrulin och luddvicker. Foto Länsstyrelsen.

Sand Life

Södra Sveriges sandiga marker har ett myllrande djur- och växtliv med många fascinerande och sällsynta arter. Dessvärre är många av sandmarkernas invånare idag hotade. Deras livsmiljöer håller på att försvinna.

I projekt Sand Life restaureras flera av de mest värdefulla sandmarkerna inom nätverket Natura 2000. Igenväxta miljöer öppnas upp så att de blir mer tillgängliga för såväl allmänheten som för sällsynta växter, svampar och djur. I projektet sprids också information till markägare, brukare och allmänhet. EU:s miljövårdsfond Life+ står för hälften av kostnaderna. Resten av projektet finansieras av projektpartners samt Naturvårdsverket och Stiftelsen Skånska Landskap. Projektet pågår åren 2012–2018 och har en budget på 7,8 miljoner euro.

Läs mer om projektet på:

www.sandlife.se

Vad är Natura 2000?

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda arter och naturtyper. Varje medlemsland ansvarar för skydd och skötsel av sina Natura 2000-områden.

Arbetet grundar sig på EU:s Art- och habitatdirektiv samt Fågeldirektiv.

Läs mer på:

www.naturvardsverket.se

Projektpartners:

Länsstyrelserna
Skåne Halland Kalmar

LUNDS
UNIVERSITET

Vattenriket

Projektet
stöds också av:

STIFTELSEN
SKÅNSKA
LANDSKAP

Myllrande liv i sandmarkerna

Blommande växter

 SandLife

Lär känna sandmarkernas växter!

De blå knapparna är **blåmunkar** *Jasione montana* som är enda födokällan för det sällsynta monkesolbiet.
Ill. M. Holmer

Den väldoftande skönheten **sandnejlika** *Dianthus arenarius* växer på sandställen i östra Skåne.

Ill. B. Mossberg

Borstståtel *Corynephorus canescens* är ett tätt tuvat gräs med blekt blågröna blad som är lätt att känna igen.

Ill. M. Holmer

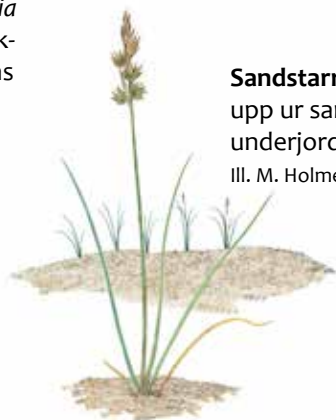
Tofsäxing *Koeleria glauca* är den kalkrika sandstämpens karaktärsväxt nummer ett!

Ill. N. Forshed

Sandstarr *Carex arenaria* sticker upp ur sanden i raka led från en underjordisk stam.

Ill. M. Holmer

Backtimjan *Thymus serpyllum* sprider en kryddig doft.

Ill. M. Holmer

Gul fetknopp *Sedum acre* håller vatten i sina tjocka blad.

Ill. N. Forshed

Hedblomster *Helichrysum arenarium* är en currydoftande växt med pappersartade evighetsblommor som kan färga hela sandfält gula.

Ill. B. Mossberg

Käringtand *Lotus corniculatus* – många fjärilars och vildbins favorit.
Ill. M. Holmer

Flockfibbla *Hieracium umbellatum* är en populär växt bland bin.
Ill. M. Holmer

Strandvial *Lathyrus japonicus* trivs vid havet.
Ill. M. Holmer

Trift *Armeria maritima* – en vanlig växt på kustheden.
Ill. N. Forshed

Sandvita *Berteroa incana* är en gråluden växt som blommar hela sommaren.
Ill. P. Elfman

Så gynnas sandens blommande växter

Sandmarkerna och deras hotade växt- och djurliv har fått alltmer uppmärksamhet de senaste decennierna. Tidigare var man försiktig med åtgärder i sandiga marker av rädsla för sandflykt, men nu har man börjat tänka om. Sandflykt är inte längre ett problem utan bekymret är istället igenväxningen och att sanden ligger orörd.

Återkommande störning är nödvändig för att sandmarkernas växter ska trivas. All verksamhet som leder till att sandblottor skapas och att marken rörs om är positiv. Det kan ske genom bete, militära aktiviteter på övningsfält, ridning och annan användning av markerna. Bränning är en annan skötselmetod som prövas. Det föryngrar växttäckets och ökar blomningen. Skötselarbetet gynnar sandmarkens blommande växter men också bin, humlor, fjärilar och en rad andra arter som är beroende av bar sand och av nektar och pollen.

Några hotade sandmarksväxter, till exempel martorn och sandnörel, omfattas av åtgärdsprogram som tagits fram av Naturvårdsverket.

Hotspots för blomrika sandmarker

Vill du gå på blomstervandring i sandiga marker? Här följer tips på platser med en stor mångfald av växter:

Revingefältet, Rinkaby skjutfält och **Verkeåns dalgång** med naturreservatet **Haväng** och **Vitemölla strandbackar** i Skåne.

Laholmsbuktens sanddynsreservat och **Haverdal** i Halland.

Gårdby sandhed och **Skedeås** på Öland.